

Rytmskifte

Ror ut för att vittja kräftmjärdarna. Motvind, höga vågor, i söder annalkande regn och dimma, i norr blå himmel, solnedgång. Tänker på hur människor, nationer och civilisationer ständigt går igenom sitt förflutna när de grunnar över framtiden. Vad gick rätt eller fel, vad kan vi lära oss av alltsammans?

Denna höst avslutar jag och mina kolleger ett forskningsprogram om *demokratins drivkrafter* i Finland och Sverige mellan 1890 och 2020 med en omfattande antologi på båda språken och en engelskspråkig artikelsamling om den nordiska demokratins utmaningar på 2010-talet. Därtill publiceras även ett antal artiklar och monografier, som alla på ett eller annat sätt analyserar de drivkrafter som format, kantstött och hotat våra demokratier.

När vi började planera forskningsprogrammet hösten 2013 skedde det på initiativ av Kulturfonden för Sverige och Finland med tanke på det nu pågående självständighetsjubiléet. Men snart blev det uppenbart att vår tematik hade en klart större och mer dagsaktuell relevans. Den liberala demokratin har hamnat på reträtt i många delar av världen, även i de länder som vi uppfattat som demokratier i västerländsk mening.

Läget är inte lika bekymmersamt i Norden, men det vore naivt att tro att våra demokratier skulle förbli opåverkade av de kriser som t.ex. Förenta staternas och Turkiets politiska system upplever i dag. Överallt på jordklotet ruskas samhällsliga strukturer om av den rytmförändring och atomisering som den digitala revolutionen för med sig i det offentliga samtalet och i vår uppkoppling till omvärlden.

Det horriblaste exemplet på detta är självfallet Trumps tweetar, men motsvarande tendenser kan skönjas också i våra nordiska offentligheter. Opinionsbildarnas och politikernas försök att hänga med i snabbt uppblossande debatter urartar ofta i märkliga överdrifter och pinsamma missförstånd, som tär på tilliten till den demokratiska beslutsprocessen.

Utvecklingen är i samklang med en av de övergripande teserna i vårt forskningsprogram. Förutsättningen för en representativ demokrati är som bekant ett brett förankrat och lagligt fungerande civilsamhälle. Men lika viktigt för demokratins framväxt och fortlevnad har varit att sådana politiska kulturer har varit bra på att omforma sig och dra ekonomisk nytta av teknologiska innovationer som svept över världen.

Mycket tyder på att vi som bäst upplever en sådant koncentrat av innovationer som snabbt förändrar världsekonomin strukturer. Digitaliseringen ruskar inte enbart om de nationella offentligheterna och accelererar kapitalets fria rörlighet. Den bidrar även kraftigt till de teknologiska framstegen inom förnybar energi och robotiseringen av industriproduktionen.

Kanske vi därför i framtiden kommer att gestalta 2010-talet som ett liknande genombrott i den västerländska samhällsutvecklingen som 1890-talet eller 1970-talet. Men att denna omvälvning skulle utmynna i ett framsteg för den representativa demokratin är långtifrån säkert.

Henrik Meinander, HBL 2.8.2017